

дорослих. Він вважав співпрацю з батьками, взаємодопомогу один одному, залучення дитини до сумісного вирішення проблеми методом розвитку мислення, а також шляхом позбавлення конфліктності та примусовості.

Проблема виховання батьків знайшла своє відображення і в теорії трансактного аналізу Є.Берна, М.Джеймса, Д.Джонгарда, основним положенням якої є фактор позитивного впливу батьків на розвиток дитини.

З огляду на проаналізовані дослідження можна зазначити, що необхідно вдосконалювати роботу психолога з батьками, шляхом створення програм соціально-психологічного тренінгу за різними темами. Саме тренінгові заняття дозволять батькам розширити знання про поведінку дітей та сприятимуть виробленню вмінь налагоджувати стосунки з ними, що дасть змогу оптимізувати розвиток особистості дитини.

Анотація.

В статті раскрыто содержание работы школьного психолога с родителями учеников. Описана ситуация воспитания детей в современной семье, ее проблемы и недостатки. Изучена литература, относительно вопроса содействия психолога в воспитании детей. Очерчены перспективы работы школьного психолога и определена необходимость усовершенствования методов и форм его работы с родителями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адлер А. *Практика и теория индивидуальной психологии.* / А.М.Боковиков (пер. с нем.) М., 1995.-296с.
2. Хьямяляйнен Ю. *Воспитание родителей: Концепции, направления и перспективы.*-М., Просвещение,1993 -112с.
3. Титаренко В.Я. *Семья и формирование личности.* –М.:Мысль, 1987.-351с.
4. В.Сатир. *Психотерапия семьи.* «Речь», Санкт-Петербурге 2000.

Арктова Ю.М.

РЕЦЕПЦІЯ ФОЛЬКЛОРУ У НОВЕЛАХ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА НА СУЇЦИДАЛЬНУ ТЕМАТИКУ

Самогубство, як свідомо зумисне припинення власного життя, з давніх-давен викликало у кожній людині гаму різних почуттів. Продиктовані вони людській підсвідомості ще архаїчними уявленнями пращурів на цей акт. В часи дохристиянські самогубство пов'язувалось із втручанням злих сил у цю страшну справу. З прийняттям на Київській Русі християнства, схильність до самогубства почала контролюватись церковними нормами, які забороняли цей вчинок як прояв гріховної суті людини, а століттями формоване в уяві слов'ян негативне ставлення до смерті заподіяної власноруч, набуло нової трансформації. Висунувши ідею про те, що життя кожної людини сповнене подвижницького служіння Богові, християнство за логікою не могло дозволити людині самовільно припиняти його, і підкріплювало заборону церковними правилами. Поступово вводяться у структуру колективного несвідомого, християнські елементи лише підсилюють негативне забарвлення змісту самогубства, сформованого в прадавні часи. Дослідник слов'янської міфології Д.К. Зеленін [1] зазначає, що різні народи земної кулі, так само як і слов'яни, розрізняють у своїх віруваннях два різновиди покійників: «родителі», тобто предки, які померли своєю смертю від старості та «мертвяки» – ті, що померли раніше призначеного для них часу. Саме до другого розряду вчений відніс і самогубців. Так як і відьми, упирі та чаклуни (що так само належать до цього розряду), самогубці мають щось спільне з нечистою силою, і тому крім осуду і страху серед людей, отримують заборону на всі ті обряди, які призначені для праведної людини. Мова йде про поховальний обряд, під час якого покійника відправляли до іншої сфери і на який самогубці вже не заслуговували. Подібні погляди перейшли і до християнства, яке так само, самогубців карало після їхньої гріховної смерті. «Народ вважає навіть гріхом згадувати їх в заупокійній молитві, не запише їх імена в поминальниці, в переконанні, що душа самогубця вже загинула наввіки і скільки б не молились за неї – молитва не тільки не вмилоствить Бога, а навпаки – прогніває його» [6; 712].

Про самогубство, як про вчинок осоружний Богові та людям, згадав у своїй праці «Дохристиянські вірування українського народу» і Митрополит Іларіон [2], в якій зазначив, що з найдавнішого часу самогубці позбавлені такого обряду, як християнський похорон, і тому їхні тіла «ховають не на Цвинтарі, а при ньому» [2; 264].

Фігурування текстів із суїцидальною тематикою в українському письменстві наявне ще від його початків. Проте попри категоричний осуд цього вчинку в працях християнських, в текстах нової та новітньої літератури, українські митці намагаються продемонструвати пояснення чинників, які вплинули на цей акт та знайти виправдання для того, хто обрав *more voluntaria*, надаючи при цьому смерті вільній – віталістичного характеру. Зрозуміло, що поштовхом до подібних творчих міркувань, покладених в основу текстів, ставала епоха, в яку вони створювались. Час після XVIII сторіччя виводить на арену людину іншого, більш розкутого світогляду, в якому суворі релігійні настанови вже втрачали свої важелі впливу і ставали в серйозну опозицію із уже відомим надбанням предків та онтологічними умонастроями Нового часу. Проте разом із розкутістю світоглядних орієнтирів, епоха Нового часу принесла із собою деструктивні явища. Людина опинилась на межі двох світоглядних орієнтирів – ще не призначена до нового, в якому мусила відмовитись від патронату вищої захисної та обнадійливої сили та взяти на себе відповідальність за своє життя, в якому для когось вже не стало Бога, для когось – пана, для когось – царя. З крахом світових монархічних систем, з відміною кріпосного права, людина, отримавши свободу, опиняється перед проблемою – яким чином її застосувувати. Анархічні настрої заповняють світ, ним ширяться війни та революції, в яких за владу борються і колишні заярмлені та пригноблені. Епоха змін та катаклізмів приносить людині почуття душевного неспокою та катастрофізму. На фоні величчя та глобальності світової революції людина постає беззахисною та «маленькою». Війна несе в собі смерть фізичну та душевне спустошення – коли вирішуються долі монархій, доля окремої людини відходить на задній план.

Чи могло залишитися мистецтво осторонь цих проблем? Звісно, що ні. Чи не найяскравіше людська катастрофа передається в творчості експресіоністів. Надто тонко, надто чуло, надто точно та яскраво вони можуть відчувати та виразити всю ту нервову болісність та стражденну муку душі людини зламу віків. І те як рветься від болю українська душа, в українському

письменстві справді грандіозно зображує експресіонізм В. Стефаніка. Коротко та страшно передає Стефанік муки простої людини, яка постала перед лицем жорстокості днів. Його творам не бракує наповненості у передачі кожного поруху душі людини, що втратила сенс свого існування у світі, де моральні норми втратили свої важелі впливу. Автентичний та чаруюче-багатий фольклорний струмись, що бере свій початок на Покутській землі, поєднавшись із європейським експресіоністським досвідом зміг подарувати літературні твори, в яких відчутна мінорна симфонія людської душі. На думку О. Черненко «Василь Стефанік – це найвиразніший представник експресіоністичного напрямку в українській літературі. Точніше: він прищепив експресіонізм на український ґрунт, втілюючи його в українську народну тематику, до того ж надихав чаром української природи та фольклору» [5; 176].

І саме цей фольклорний струмись, що так виразно звучить у лаконічно-сильній катастрофічній новелістиці В. Стефаніка, проглядається і в текстах на суїцидальну тематику. Поведінка героїв Стефаніка, що вирішили піти у небуття, скоївши смерть власноруч, мотивується злом соціальним, але вся атрибутика смерті лежить в лоні народних звичаїв та вірувань.

В новелі «Стратився» самогубство, виступає як вибір чогось кращого на протигагу жаху існування. Оточуюче зло змушує героя стратити свою душу, та втягає в коло зла всесвітнього душі рідних померлого. «Скажи мені, синку, що тебе у гріб захнало? Нашо ти душу стратив?!» [3; 10]. Вже використання автором безпідметового речення на «–ло» («що тебе у гріб загнало») – несе в собі корелят зла. Як зазначає Митрополит Іларіон [2], форма на «– ло», постала в нашій культурі під впливом дохристиянських вірувань, і підметом у таких реченнях виступає «диявол, сатана, щось нечисте». Тож звернення автором в тексті твору до такої форми, має на меті пояснити вчинок персонажа – гріх, скоєний парубком не без втручання злої сили.

Скондировано та страшно передається внутрішня трагедія душі батька, який окрім втрати рідної дитини, мусить нести на собі хрест спокути за гріх сина та сорому від людей. Тож тепер це йому просити у Бога прощення за синівський вчинок. З розпучкою в серці ставить він перед тілом дитини страшні риторичні запитання : «Скажи ж мені, кілько служб наймати, кілько на бідні подати, аби тобі бог гріха не писав?...» [3;10]. І щоб хоч якось зарадити стражденній страченій душі, тато ставить у головах синові свічку, щоб освічувала довгу путь у інший світ, що знову ж таки пов'язано із традиціями нашого народу. «Коли вмирає людина, конче мусить горіти свічка в руках її, і то свічка громнична. У ритуальних обрядах свічка грала важливу роль ще до Християнства; вогонь був символом і плідності, тому свічок уживається на Весіллі... Умираючому дають свічку в руки, щоб освічував собі дорогу на той світ» [2; 328].

Якщо в новелі «Стратився» спокута за вчинений гріх лягла на батька, то в новелі «Басараби» суїцид як кара у вигляді голосу сумління вже за скоєне вбивство розповсюджується на сім поколінь роду Басарабів. В. Стефанік сприймав людське існування, як безперервний ланцюг перетворень, в якому кожна одиниця несе на собі відбиток попереднього. Така світосприймальна позиція письменника в потрактуванні становища людини в світі, у потоці буття власного і загальнолюдського, виразилась у новелі, в якій змальовано як може лунати голос сумління крізь віки. Не зупиняючи на розгляді психоаналітичної концепції твору, зупинимось на розгляді рецепції фольклору в новелі.

Вже перші рядки твору передають ставлення українського народу до тіла людини, що пішла на крок самогубства:

«Вони стояли і дивилися з великим страхом.

Та чого стоїте, як на заводинах, та допоможіть мені его знести до хати. Оце раз дурний нарід – гадаєш, щі ті вкусить!» [3; 124].

Саме цей зображений В. Стефаніком страх серед людей до самогубців, не виступає художньою вигадкою, він точно передає дійсне ставлення наших пращурів до цього акту та виправданий історично. За народними повір'ями, самогубці мають тісний зв'язок після смерті з нечистою силою. Авторське знання цього факту продемонстроване в наступних рядках тексту:

«Та лиш три роки, як Лесь затягся; господи, яка тоди буря зірвалася! Міні х хати цілий причіпок урвало» [3; 124].

Акцентування на природному явищі зовсім не випадкове, адже буря асоціювалася в уяві наших пращурів зі смертю грішної душі, та приходом за нею злих сил. «При насильницькій смерті душа людини обов'язково потрапляє до відання чортів, і вони цілою ватагою прилітають за нею; саме тому зазвичай всі насильницькі смерті супроводжуються буревієм, теж саме відбувається під час смерті відьми» [1; 136]. А щодо душі самогубця, то за нею, за повір'ями приходять особливий вид нечистої сили – «встречнік». «Це нечистий, злий дух, який у вигляді нібито повітряної полоси мчить по проїзним дорогам за душею вмираючого грішника, особливо самогубця» [1; 109].

Тож про смерть при житті жорстокого грішника прадіда Басарабів, природа сповіщає справжнім стихійним лихом: «Потім у день, чи в два дні така звіялася буря, такі вітки подули, що дерево з коренем виривало, а хатам здоймало верхи...» [3; 124].

Василь Стефанік майстерно передає також і ставлення українського народу до тіл померлих самогубців. Через великий острах серед народу, тіла таких грішників не мали місця на поховання серед могил інших померлих. «Та показують люде ще на старій могилі гроби Басарабів. Вони були поховані за окопом, не на самім цвинтарі» [3; 124]. Звичай ховати тяжких грішників за межами кладовища також має своє пояснення, яке поєднує в собі народні повір'я, та долучені до них церковні настанови. Тож у тексті твору коротко та напружено висловлено «Відки такого проклятого пхати межі люди!» [3;124]. Кладовище здавна сприймається слов'янськими народами, як община «родителів», тобто пращурів, які виступають охоронцями роду живого. Митрополит Іларіон пише, що померлі ставали оборонцями роду і полишивши його, завжди допомагали у житті близьким: «Взагалі, померлий стає охоронцем своєї родини, свого дому, стає домовим божеством. Ось чому був час, коли померлих ховали спершу в себе в хаті або під порогом, або під покутем, і ці місця вважались почесними, бо там жив домовий охоронець» [2; 257].

Тож поховати самогубця серед общини предків, вважалося образливим і могло понести за собою велику шкоду та загрозу для живих нащадків. Цікаву інформацію знаходимо про ставлення до самогубців серед народу і у праці «Весілля мерців» К. Червяка. «...в одному селі повісився був заштатний піп, син якого, штатний піп того ж села, на той час був у Житомирі. Селяни взяли мерця й поховали його як «заложного» на узліссі біля своїх полів. Але на другий день ударив грім і запалив копу збіжжя, що стояла на полі біля могили вночі мерця. Вночі селяни викопали мерця, перенесли й поховали його на полі своїх сусідів-німців. Ті, довідавшись про це лихо, вночі ж викопали його й перевезли в те село, в якому піп жив і наложив на себе руки... З цього прикладу бачимо, що «заложного» мерця громада не хоче ховати на могилках, не хоче вона ховати його й на території свого села, бо він – нечиста сила, яка перебуває в контакті з іншими могутніми та «нечистими» силами» [4;112]. Проте для Василя Стефаніка людина є

духовною істотою, пов'язаною як із силами добра так і зла. Саме ці сили ведуть постійну боротьбу за душу людини. При цьому людина виступає ареною двобою за домінування однієї із цих сил, і істотою від якої також залежить фінальний акорд. Життя при цьому є шляхом до єднання з духовним абсолютом. Усвідомлення людиною своєї гріховності, намагання покаятися навіть смертю, за Стефаніком дає людині можливість відкупитися за свої гріхи і чистою піти до Бога. Неспроможність людини вирости над своєю гріховністю веде до можливості покаятися в смерті. Показовими тут виступають новели «Гріх» («Вдова Марта давно хора»), «Мати», «Скін». Але якщо гріхи людини були надто важкими, а саме такими вони й були у прадіда Басарабів, який згубив невинних дітей, то спокута за такі гріхи може озватися голосом сумління і на наступних поколіннях.

Питання про вибір між життям та смертю, поставлене в експресіоністичному ключі, постає центральним у творчості письменника. І коли героями творів смерть обирається власноручна, вона також набуває віталістичного звучання. Відхід у смерть перетворюється на перехід у інше існування, окрім того, цей крок може поставати, як очищення, вивільнення себе і близьких та як порятунок від нестерпності існування («Басараби», «Новина», «Стратився»). У новелі «Стратився» світове зло штовхає героя на скоєння страшного гріха – самогубства, та змалювання доброї посмішки на обличчі страченого несе натяк на віталістичну природу цього вчинку. Смерть через самострату відкриває двері герою у безмежжя абсолюту. Герої В.Стефаніка, пройшовши земні страждання переходять до існування в царині духовного, залишаючи земне існування в якому разом із силами добра змагаються сили зла. Наші предки, будучи надто близькими з природою, завжди відчували та знали про цей двобій протилежностей. В.Стефанікові, людині наділеній особливою здатністю відчувати найдрібніші порухи матерії й духу всесвіту, випала нагода творити в час особливо сприятливий для передачі художніми засобами слова експресії внутрішнього світу. Його суб'єктивний досвід, збагачений досвідом мудрості наших пращурів та усіма їхніми віруваннями, вкладався в царину ідеалізму, з його центральним постулатом про примат Духу.

Стефанік по-особливому підходить до розробки теми самогубства. Заснована на народних віруваннях про зв'язок цього вчинку із втручаннями злих сил, тема самогубства набуває в новелах автора гуманістичного звучання. В своїх творах письменник подає самогубця не просто, як опанованого нечистими силами грішника, а як Боже створіння, яке через нестерпність буття через смерть намагається перейти до іншої форми існування. Смерть через самогубство у новелах автора набуває віталістичного наповнення, адже нею людина може своєю кров'ю очистити душу з надією на прощення та відпущення гріхів та життя у новому світі, побудованому на законах добра та милосердя. Відходом у потойбіччя, людина намагається здобути спокій для своєї душі та тіла у іншому, більш ідеальному світі. Крім того можемо простежити, як людина – носій гріховності в своїй сутності, намагається своєю кров'ю здобути очищення та надію на прощення та відпущення гріхів і життя у новому світі, побудованому за законами добра та милосердя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зеленин Д.К. *Избранные труды: Очерки русской мифологии: Умершие неестественной смертью и русалки.* / РАН. *Ин-т славяноведения и балканистики [Вступ.ст. Н.И.Толстого; Подг. Е.Е.Левкиевская]* – М.:Индрик, 1995. – 430 с.
2. Іларіон, митрополит. *Дохристиянські вірування українського народу: Іст.-реліг.моногр.* – К.: АТ «Обереги», 1992. – 424 с.
3. Стефанік В.С. *Камінний хрест: Новели* / Глосарій В.Г.Яськова; худож.-оформлювач А.С.Ленгик. – Харків:Фоліо; 2008. – 255 с.
4. Червяк К. *Весілля мерців. Спроба соціологічно пояснити обряди ініціації.* – Харків: «Пролетарій»; 1930. – 141 с.
5. Черненко О. *Християнський світогляд в експресіоністичній творчості Василя Стефаніка* // *Збірник тисячоліття християнства в Україні 988–1988.* — Вінніпег, 1991. — С.175–185.
6. Чубинський П.П. *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной имперским русским географическим обществом: Юго-Западный отдел. Материалы и исследования, собранные д.чл. П.П. Чубинским.* – Спб., 1877. – Т.4

АННОТАЦІЯ

Стаття посвячена изучению формирования суицидального элемента в новелистике В. Стефаніка. На основе новел «Басараби» и «Стратився», исследуется влияние фольклорных верований на формирование проявляющихся в творчестве В. Стефаніка суицидальных мотивов.

УДК 811.161:81'374.73

Антонюк Н.М., Помігуєва Л.П.

МЕТАФОРИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «AGRICULTURAL PLANTS» В АГРОДИСКУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В статті проаналізована специфіка функціонування метафорическої моделі концепта «Agricultural Plants» в агродискурсі англійського мови. Метафорическі мовні засоби представляють особливості об'єктивної концептуальної картини мови. Представлені контексти, котрі передають понятійну основу більших тематических груп метафорических виражень.

Одним з актуальних напрямків досліджень у сучасній науці про мову є вивчення процесів сприймання, зберігання й переробки знань у свідомості людини.

Метою нашого дослідження є визначення особливостей реалізації концепту «Agricultural Plants» у агрономічному дискурсі англійської мови. Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання таких завдань: установити різновиди текстів, в яких вербалізовано концепт «Agricultural Plants»; визначити та конструювати метафоричну модель концепту «Agricultural Plants»; установити особливості об'єктивності концепту «Agricultural Plants» в агродискурсі англійської мови.